

Rozhovor s Ivanem Fišerem z rodu J. E. Purkyně

Při příležitosti letošního 150. výročí úmrtí Jana Evangelisty Purkyně, které jsme připomněli v srpnovém čísle *Živy* (2019, 4), jsme požádali o rozhovor Purkyňova praprapravnuka, oftalmologa MUDr. Ivana Fišera, Ph.D. Již přes 25 let se zabývá chorobami zadního segmentu oka, od r. 2005 je primářem Centra léčby sítnice a sklivce – Evropské oční kliniky Lexum Praha. Ivan Fišer pravidelně přednáší, vede praktické kurzy, je spoluautorem učebnic a vědeckých monografií i odborných publikací. Je držitelem několika mezinárodních ocenění a uznávaným inovátorem ve svém oboru.

Co se vám vybaví jako první, když se řekne jméno Purkyně?

Má babička Zdenka Purkyňová, zvaná babička Purkyňka. V jejím krásném podolském bytě jsem vyrůstal, protože tam jsme s rodiči bydleli, obklopeni obrazy Karla Purkyně a jeho dcery Růženy Purkyňové a bílými bustami Jana Evangelisty, jeho tchána profesora Rudolphiho a prababičky Elišky. Potom strýc Miroslav, mamčin bratr, který s námi léta bydlel a který mi byl více starším bratrem a kamarádem než strýcem. Dále dědeček Miroslav, kterého jsem nepoznal, jelikož ho v 50. letech komunisté uštvali, protože měl v dokumentech napsáno Ing. Miroslav, rytíř Purkyně, a proto byl považován za nepřítele dělnické třídy. Ten titul ovšem zdědil po Janu Evangelistovi, který ho dostal od císaře Františka Josefa za vědecké zásluhy... to jsou neuvěřitelné paradoxy. Potom maminka Zdenka, která tolik toužila po studiu medicíny, ale ze stejného důvodu jí bylo zakázáno studovat, a tak pracovala jako zdravotní a později výzkumná sestra v podolské porodnici, alespoň pomáhala doktorům s jejich vědeckými pracemi a mne podporovala ve

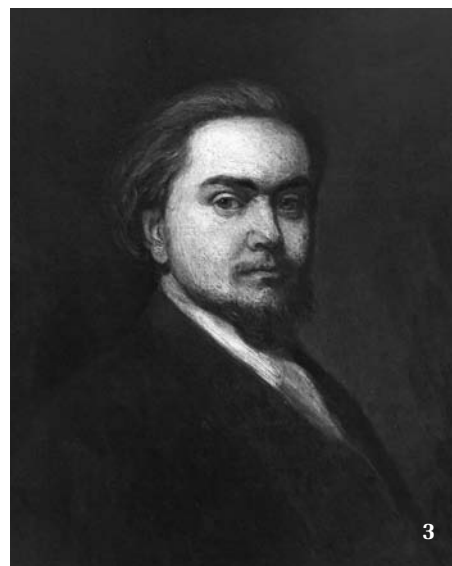
studiu medicíny. A také prapradědeček Karel, jeden z našich nejlepších malířů, který se za svého života nedočkal uznání a zemřel dříve, než se stačil zařadit mezi slavné impresionisty.

Jaké si nesete v životě vzpomínky z dětství – kdy jste začal vnímat, jak významné předky máte?

Nejspíše ve velmi raném dětství, když jsme na vyšehradském hřbitově zapalovali svíčky na hrobkách Karla a Jana Evangelisty, kde mi maminka ukazovala Janovo heslo *Omne vivum ex ovo* a motto na náhrobku *Pokud a kde Bůh žítí povelí, buď věren vlasti, víře, příteli*. To motto beze zbytku dodržoval po celý svůj život a Harveyův výrok, že vše živé pochází z vejce, mnohokrát potvrdil svými slavnými výzkumy vejcovodu a ptačího vejce před vylíhnutím.

Ovlivnila vás osobnost praprapradědečka a jeho průlomové objevy při výběru povolání, nebo jste si zvolil medicínu a svou specializaci z jiných důvodů?

Myslím, že mě ovlivnila spíše negativně. Uvědomoval jsem si, že vědec, navíc vědec

jeho formátu, ze mě nikdy nebude. Myslím si na jiné obory než na medicínu, spíše humanitní, např. na filozofii či právo, ale normalizační ovzduší 70. let a přesvědčení, že s komunistickým režimem nikdy spolupracovat nebudu, mne postupně posouvaly k povolání, které je relativně apolitické. Takže jsem spíše použil vylučovací metodu. Navíc medicínu studovali mí dva bratrance, kteří mě hodně inspirovali, tak jsem si po gymnáziu podal přihlášku na lékařskou fakultu. Zcela přesvědčen jsem ale nebyl, a když mi po úspěšných zkouškách, jejichž výsledky však byly „pozmeněny“, přišlo oznámení, že nejsem přijat, byl jsem rozhodnut jít studovat lesnickou fakultu. Můj tatínek totiž byl lesní inženýr a býval by z toho měl radost. Pak mě přijali na odvolání, ale už jsem měl pocit, že mě ta škola nechce, a ta hořkost vyprchávala poměrně dlouho. Oftalmologii jsem si také

1 Ivan Fišer se sbírkou ocenění Řecké vitreoretinální společnosti za přednáškovou činnost

2 a 3 Praprapradědeček Ivana Fišera Jan Evangelista Purkyně (1787–1869, obr. 2, orig. F. Bílek, *Opera Omnia*, opus I., 1918) a prapradědeček, malíř Karel Purkyně (1834–1868), starší syn Jana Evangelisty (3, vlastní podobizna, převzato z Wikimedia Commons, v souladu s podmínkami použití)

- 4 Operace sítnice pod mikroskopem
 5 Životopisná přednáška o J. E. Purkynovi ve Vratislavi, jeho působišti. Dáma na obr. je Purkyňova snacha Emilie, manželka syna Emanuela. Snímky z archivu I. Fišera, pokud není uvedeno jinak
 6 Purkyňova kresba jeho vlastní makuly, pozorované pomocí transluminace. Jde o první publikovanou kresbu očního pozadí vůbec, tzv. Purkyňovu cévní figuru.
 7 Odraz plamene svíčky od přední plochy rohovky a od zadní plochy čočky. Ilustrace z Purkyňovy habilitační práce *Commentatio de examine physiologico organi visus et systematis cutanei*, publikované ve Vratislavi r. 1823

původně nevybral. Toužil jsem dělat po-
 rodnictví, ale protože jsem nesehnal místo
 v Čechách ani na Moravě, nastoupil jsem
 na oční oddělení kladenské nemocnice
 „dokud se neuvolní místo na gynekologii“
 a po několika týdnech mi bylo jasné, že
 oftalmologie je to pravé.

**Jsou dodnes pozorovatelné principy
 výzkumu oka vedené J. E. Purkyněm
 v praxi? Byly jeho objevy v oftalmologii
 využity ještě za jeho života,
 nebo se uplatnily až později?**

Purkyně byl geniálním objevitelem nejen
 mnoha anatomických, embryologických
 a histologických jevů, ale i mnoha výzkum-
 ných principů, z nichž nejdůležitějším je
 oftalmoskopie. Byl prvním, kdo dlouho
 před německým vědcem a lékařem Her-
 mannem von Helmholtzem popsal princip
 oftalmoskopie a doporučil oftalmologům
 jeho používání, a Helmholtz až na základě
 tohoto objevu sestrojil a začal vyrábět oftal-
 moskop (1851), čímž otevřel cestu k vyšet-
 řování nitra oka a ke skutečné oftalmolo-
 gii. Purkyně také jako první pozoroval a
 přesně nakreslil cévní obrazec na sítnici,
 který dodnes tak dobře známe ze své kaž-
 dodenní sítnicové praxe. Z Purkyňových
 obrázků zase vychází princip keratometrie,
 bez níž by nebylo refrakční chirurgie...

**Věnujete se především klinické praxi,
 co považujete za současné úskalí
 oftalmologie a jakým směrem se dnes
 v tomto oboru ubírá výzkum?**

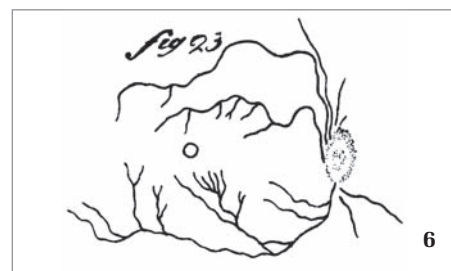
Jsem především sítnicový chirurg a v tomto
 oboru jsou před námi různá úskalí a výzvy.
 Operace sítnice je sama o sobě obtížná
 hodinářská práce, ale mnohdy je navíc
 ztížena špatnou viditelností, způsobenou
 zkalenou rohovkou, úzkou zornicí, zka-
 lenou čočkou nebo zkreslující optikou čočky
 umělé. Rád bych se dočkal chvíle, kdy do
 oka vpustíme minirobota, který operaci
 provede za nás, lépe řečeno s naší pomocí.
 Přes revoluční pokrok nejsme zcela spoko-
 jeni s léčbou degenerativních onemocnění,
 např. makulární degenerace léčenou
 opakovanými nitroočními injekcemi. Po-
 třebujeme lék v takové aplikační formě,
 která bude působit dlouhodobě. Tímto
 směrem se výzkum ubírá již přes 20 let;
 mnoha mezinárodních vědeckých studií
 jsem se zúčastnil osobně. Další výzvy sa-
 mozřejmě řeší i ostatní odvětví oftalmolo-
 gie, jako uveologie, transplantologie nebo
 oční genetika.

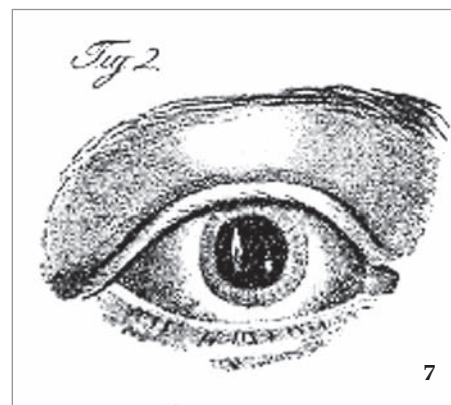
4

5

6

7

**Působíte ve významných českých
 i evropských společnostech očního
 lékařství, můžete přiblížit jejich činnost?**

Mám tu čest být zakládajícím členem České
 vitreoretinální společnosti, sdružující čes-
 ké sítnicové specialisty, a členem výboru
 Evropské vitreoretinální společnosti. Tyto
 společnosti se vyznačují schopností nové
 poznatky, objevy, principy a postupy oka-
 mžitě uvádět do praxe, a to pomocí boha-
 tých webových stránek, výročních kongresů
 s neobyčejně vysokou účastí a liberálním
 přístupem k přijímání příspěvků, tedy
 mnohem dříve, než se tyto informace obje-
 ví v odborném tisku. Obě společnosti také
 vyvíjejí bohatou edukační aktivitu – pořá-
 dají každoroční školy pro mladé sítnicové
 chirurgy, které jsou pro vysokou didactic-
 kou hodnotu velmi oblíbené.

**Jaké mají mladí lékaři povědomí
 o osobnostech, jako je J. E. Purkyně?**

Domnívám se, že po setkání s pojmy jako
 Purkyňova vlákna v myokardu, Purkyňovy
 buňky v mozečku, Purkyňův osový nervo-
 vý válec, Purkyňův jev, Purkyňův zákon

závratí, Purkyňův rezonanční prostor, stej-
 ně jako s jeho dalšími geniálními objevy
 ve fyziologii, histologii, embryologii, ale
 i botanice, dokonce i v kinematografii,
 není mladým lékařům jeho jméno neznámé.
 Domnívám se, že znají i jména ostatních
 velkých osobností naší medicíny, jako Ru-
 dolf Jedlička, Jan Jánský, Vincenc Priess-
 nitz, Jan Jesenský a další. Kéž by tomu tak
 bylo i u laické veřejnosti, která Purkyňovi
 přidělila v anketě Největší Čech až 40. mí-
 sto, přestože byl největším českým vědcem
 všech dob a dodnes se marně snažíme
 poznat a pochopit velikost jeho odkazu.
 Myslím, že naše školství, kultura a osvěta
 mají velké dluhy v představování skuteč-
 ných velikanů naší historie, nejen medicí-
 ny, ba co víc, v budování úcty a vděku
 vůči všem učitelům, kteří nám pomáhají
 posouvat kupředu naše poznání.

Děkujeme vám za rozhovor.